

Oponentský posudek bakalářské práce Evy Kobylkové
Neologická kompozita s prvním členem číslovkového původu

Tématem posuzované bakalářské práce je slovtvorná a onomaziologická analýza kompozit s prvním členem číslovkového původu (konkrétně z číslovek určitých s výjimkou *půl*), které autorka excerpovala z neologických slovníků (*Nová slova v češtině* 1, 2) a z databáze Neomat.

V teoretické části práce se autorka nejprve stručně věnovala číslovkám, poté podrobněji kompozici a typům kompozit z hlediska slovtvorného i onomaziologického a nakonec neologii. Teoretickou část nepokládám za dostatečně dobře zvládnutou – zejména proto, že jen řídce obsahuje odkazy na zdrojovou literaturu; např. celé kapitoly 4.4, 4.5 a 4.6 neobsahují ani jediný odkaz. Kapitola o číslovkách se nevyhnula několika tvrzením neodpovídajícím skutečnosti (např. na s. 9 se píše, že číslovky *tři* a *čtyři* nevyjadřují číslo a že rozlišit životnost lze pouze u číslovek adjektivních), v kapitole o kompozitech je několik tvrzení nejasných (např. na s. 12 o onomaziologické bázi na stupni obecnosti) a některé termíny nejsou vysvětlovány (např. *onomaziologický spoj*, s. 16). Také v části věnované neologismům je výklad mnohde nejasný a nepřehledný. Ačkoli je patrně výklad kompozice inspirován zejména monografií P. Mittera, ve vlastní analýze se pak některé jevy pojmají jinak (např. konverze vs. transflexe).

Jádrem práce je analýza více než 800 kompozit: v textu je uvedena její metoda a shrnuty její výsledky, popsán je vždy soubor kompozit s touž první částí (*jedno-*, *dvou-/dvoj-*, ...). Přílohou práce je excelová tabulka, v níž lze najít anotaci všech excerpovaných výrazů. Je zřejmé, že autorka musela tvorbou tabulky strávit mnoho času.

Excerpce z neologických slovníků a databází umožnila Evě Kobylkové neřešit otázku, zda jsou všechny analyzované složeniny skutečnými neologismy. Osobně o tom mám dost velké pochybnosti; protože však do excerptce byly zařazeny i neosémantismy a kontext je v práci uváděn je u výrazů expresivních, nemám možnost tyto pochyby ověřit. Jde např. o tyto výrazy: *desetinasobek*, *dvojchyba*, *dvougarsonka*, *dvoukomorový*, *dvoutaktní*, *jednobuněčný*, *jednorázový*, *prvoligový*, *sedmiboj*, *tisíciletí*, *trojčlenka*, *trojobal*, *tříbrankový* apod. V tabulce uvedená komunikační sféra (sport, kultura, ekonomika apod.) obvykle nový význam u těchto starých slov neindikuje.

Pochybnosti mám i o některých rozhodnutích, která musela autorka učinit při výběru materiálu. Do excerptce nebyly zařazeny jednotky s první částí *půl-/polo-*, jelikož slovníky u výrazu *půl* uvádějí i nečíselný význam částečnosti, neúplné platnosti; jenže jak ukazuje analýza, stejný typ významu má i komponent *čtvrt-* (např. *čtvrpravda*) a ve výsledku působí podivně, že v tabulce nacházíme *čtvrtilitr*, *čtvrmaratón* a *čtvrúvazek*, ale nikoli *půllitr*, *půlmaratón* a *půlúvazek* apod. Dále se domnívám, že excerptce mohla opomíjet neosémantismy, neboť jejich slovtvorná a onomaziologická klasifikace (např. *jednohubka*: kompozice + sufixace, determinace, mutace) je zcela identická s klasifikací původních lexií. S tím souvisí otázka, jíž se bohužel teoretická část práce nevěnuje, totiž jak hodnotit metaforická užití a ustálená víceslovná pojmenování; nezdá se mi totiž rozumné označovat jako neologismus výraz *sedmikráska* použitý v kontextu *je zranitelná jak sedmikráska v lednu* (neologické může být maximálně toto přirovnání jako celek) nebo výraz *prvočástice* v kontextu *Věra Chytilová nás rozložila na prvočástice*.

I při vědomí těchto problémů s kritérii excerptce lze říci, že posuzovaná bakalářská práce přináší nová zjištění o předmětných výrazech. Ukazuje zejména, že mezi neologismy s prvním členem

číslovkovým je o trochu více adjektiv než substantiv, poměr mutace a modifikace je o dost vyšší, tzn. mutace se uplatňuje i u některých substantiv. Mírně vyšší je i převaha afixální kompozice nad bezafixální (juxtapozice je okrajová). Pokud jde o tematické oblasti, překvapivě málo zastoupena je oblast sportu.

V řadě jednotlivých případů nerozumím autorčině klasifikaci toho kterého jevu. Týká se to:

- a) pragmatické příznakovosti (expresivity), přičemž v práci není uvedeno, na základě čeho byla u jednotlivých dokladů stanovována: proč jsou příznaková např. slova *prvokonzument* a *jednokolejný*, a nikoli *prvomatka* (standardní je pojmenování *prvorodička*)?
- b) slovotvorného způsobu: není *jednorozec jednorohý*, *desetirožec desetirohý*? proč by měly být výrazy *desetiválec* a *tisícikoruna* utvořeny afixální kompozicí?
- c) určování druhu základové číslovky: *dvojagent* asi není *dvojí*, nýbrž *dvojitý*, *osmimatka* je matka osmi dětí, nikoli osmá matka, *dvojsbírka* je nejspíš soubor dvou sbírek, nikoli sbírka dvou druhů, základní (nikoli druhovou) číslovku bych viděl i u výrazů *trojalbum*, *trojaliance*, *trojbalení*, *trojsmysl* aj.
- d) hybridnosti: proč se mezi hybridní kompozita řadí *pětinitný* a *desetiválec*?
- e) dalších jevů: základovým slovem adjektiva *dvouskrutiniový* je *skrutinium*, u *pětkobití* je to *pětka*.

Jako další momenty hodné analýzy se nabízejí skládání z abreviatur (*dvojLP*), analýza sufixů u adjektiv utvořených kompozicí + sufixací a také analýza ustálenosti kolokací jejich základových slov (*prvoinstanční* × *prvovíkendový*).

Formální stránka práce není zcela uspokojivá: text obsahuje několik interpunkčních chyb, překlepů a omylů při skloňování (zejména postponovaných) adjektiv.

Bakalářskou práci Evy Kobylkové doporučuji k obhajobě a podle průběhu obhajoby ji navrhuji klasifikovat jako velmi dobrou nebo dobrou.